

Η σχέση της ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης με την έννοια του χρόνου και τη θρησκεία.

Σάββας Μπακιρτζόγλου, ψυχολόγος-ψυχαναλυτής.

Τα ψυχαναγκαστικά συμπτώματα και οι ιδεοληψίες έχουν να κάνουν με τον λόγο, δηλαδή με έσωθεν διαταγές, απαγορεύσεις, εκβιασμούς, βλασφημίες, εξιλεωτικές φόρμουλες, αιτήματα, αφηρημένους και πολύπλοκους συλλογισμούς. Πρόκειται για εσωτερικής προελεύσεως επιταγές / προσταγές, στις οποίες επειδή ο ασθενής δεν είναι εύκολο να υπακούει δίνει και άλλες «διαταγές» που είναι ολοένα δυσκολότερο να εκτελούνται. Εγκαθίσταται τότε μια άτοπη λογική η οποία καταλήγει σε ουτοπικούς συλλογισμούς /deliria, όχι όμως με την έννοια της τρέλας. Οι αποτρεπτικές ιδέες και πράξεις του ψυχαναγκαστικού (τελετουργικά κλπ.) ξοδεύουν όλη την ψυχική του ενέργεια και δραστηριότητα μέχρι και ο ίδιος να συνειδητοποιήσει ότι αυτά τα ίδια τα μέτρα είναι διαπερατά και διάτρητα: προκύπτει τότε μια αέναη «μάχη» γεμάτη από αμφιβολίες τόσο εφιαλτική όσο και κωμική.

Ο ψυχαναγκαστικός *αμφιβάλλει*, είναι ως εάν να αναρωτιέται μόνιμα μήπως διέπραξε εν αγνοία του κάποιον φόνο τον οποίο έχει ανάγκη να εξακριβώνει, σαν να θέλει να επιβεβαιώνει, μέσω της αέναης μάχης του, το φλέγον αυτό ερώτημα. Τω όντι, δεν ζει μόνο στη φρίκη του να διαπράξει κάποια πράξη (φόνο, αυτοκτονία, παιδοκτονία, βιασμό κλπ.) την οποίαν θα επέβαλαν οι αναγκασμοί/ιδεασμοί του, αλλά ζει και στον τρόπο του να την έχει *ήδη* διαπράξει από απροσεξία. Υπερβάλλοντας λίγο ως προς στα χαρακτηριστικά του θα μπορούσε να προκύπτει το πορτραίτο ενός όχι σπάνιου ανθρώπινου τύπου: γεροντοπαλικάρο κοντά στη μαμά, υπάλληλος ή λογιστής «βουτηγμένος» σε συνήθειες και μονομανίες, σχολαστικός και περίφροντις για την απόδοση της δικαιοσύνης ισόνομα, υπέρμαχος των πνευματικών ικανοποιήσεων. Ωστόσο, πίσω από την πολιτισμένη συμπεριφορά του και τη θρησκευτικότητα του κρύβει μια φονική επιθετικότητα. Η «μάχη» του ψυχαναγκαστικού επενεργεί σε ένα κλίμα αμφιβολίας πιο συστηματικό από εκείνο

του φιλοσόφου και δεν καταλήγει σε καμία βεβαιότητα περί υπάρξεως. Η στάση του απέναντι στα προβλήματα της ζωής εντέλλεται από τους ψυχαναγκασμούς και τις ιδεοληψίες, και έτσι εμποδίζεται η ίδια η ζωή του.

Η νεύρωση αυτή έχει ονομαστεί και «**αρρώστια της θέλησης**» (αβουλησία) στο μέτρο κατά το οποίο ο ασθενής γίνεται έρμαιο της αναποφασιστικότητας του και τελικά δεν κάνει τίποτα με αποτέλεσμα την αναστολή της λειτουργικότητας του. Επίσης έχει ονομαστεί «**τρέλα της αμφιβολίας**», εφόσον ο ασθενής ταλαιπωρείται μόνιμα από συνεχείς αμφιβολίες του τύπου «*μήπως αν κάνω αυτό θα συμβεί το άλλο κ.λ.π...*» οι οποίες εντείνουν την αναποφασιστικότητα του. Η νεύρωση αυτή ονομάζεται επίσης «**αρρώστια της σχολαστικότητας**».

Η προέλευση της ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης αφορά στην σεξουαλική ζωή του παιδιού κατά την πρώιμη παιδική ηλικία (προεφηβική ζωή): έχει επισυμβεί τότε ένα πρώιμο σεξουαλικό γεγονός το οποίο ευχαρίστησε το παιδί. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση αφορά στις συνέπειες αυτού του συμβάντος το οποίο, επειδή έλαβε χώρα με ευχαρίστηση, μετατρέπεται στη συνέχεια σε αυτομομφή (ενοχές). Κατά τον Freud οι ψυχαναγκαστικές έμμονες ιδέες δεν είναι τίποτα άλλο παρά αυτή ακριβώς η αυτομομφή του ψυχαναγκαστικού (είναι αξιόμημος). Καθώς μέσα από την ανάλυση ιδεοληψίες και ψυχαναγκασμοί «*απομεταμφιέζονται*» γίνεται κατανοητό ότι επρόκειτο για αυτομομφές καμουφλαρισμένες (“travesties”), αυτομομφές εξαιτίας σεξουαλικών πράξεων που έλαβαν χώρα κατά την παιδική ηλικία. Ο Freud αποδίδει στο θρησκευτικό τελετουργικό μια εναργή μορφή ανάλογη της ενοχικής συνείδησης του ψυχαναγκαστικού ο οποίος μέσω των τυραννικών επαναλήψεων απωθεί τη βασανιστική ανάμνηση του γεγονότος. Συγχρόνως διακατέχεται από τον φόβο μην τυχόν και προδώσει πάρα τη θέληση του το μυστικό της «*διαπραχθείσας πράξης*» στο περιβάλλον, καθώς και από αγωνία και έλλειψη εμπιστοσύνης στις ηθικές του δυνάμεις μην τυχόν και δεν τον προστατεύσουν από το να διαπράξει παρόμοιες πράξεις. Υπό αυτήν την έννοια θα λέγαμε πως τελικά η ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση ξεκινά και οργανώνεται καθώς το Εγώ φοβάται την τιμωρία του Υπερεγώ, ενός Υπερεγώ το οποίο ενεργεί στο Εγώ (βάλει κατά του Εγώ), με τον τρόπο ενός άκαμπτου και αυστηρού δικαστή. Είναι δηλαδή σαν το υποκείμενο να τιμωρεί τον εαυτό του χωρίς όμως να υπάρχει επί του πραγματικού ένα εξωτερικό αντικείμενο για

να παίζει το ρόλο του δικαστή /κριτή. Το Εγώ είναι υποχρεωμένο τότε να αντισταθεί στις καταστροφικές εννομήσεις του Εκείνου αναπτύσσοντας εξ' **αντιδράσεως σχηματισμούς** (ή μετατροπές στο αντίθετο) π.χ σχολαστικότητες, υπερβολική ανάγκη καθαριότητας, τύψεις, επαναλαμβανόμενες πράξεις... Για παράδειγμα η υπερβολική ανάγκη καθαριότητας μιας νοικοκυράς, μια αμυντικής μορφής μετατροπή στο αντίθετο, θα μπορούσε να συνδέεται με τις εσωτερικές «βρώμικες» επιθυμίες της. Έτσι γενικότερα ο ψυχαναγκαστικός άρρωστος επιδεικνύει μια υπερβάλλουσα ηθική, υποστηρίζοντας σθεναρά την αγάπη του για το αντικείμενο, αμυνόμενος με αυτόν τον τρόπο στην εχθρότητα που νιώθει εναντίον του (αντίθεση αγάπης – μίσους). Είναι πρωτίστως η αμφιθυμία η οποία χαρακτηρίζει την ιδεοψυχαναγκαστική λειτουργία. Αυτός που υποφέρει από ψυχαναγκασμούς και απαγορεύσεις συμπεριφέρεται υπό την επήρεια και επιρροή μιας **ενοχικής συνείδησης**, δηλαδή ενός ενοχικού συναισθήματος συνδεδεμένου με πρώιμες ψυχικές διαδικασίες. Το έσωθεν εννομητικό υλικό τοποθετεί τον ψυχαναγκαστικό σε κατάσταση «πειρασμού» η οποία συνοδεύεται από άγχος και περίφοβη προσδοκία (φοβάται τις κυρώσεις). Το **τελετουργικό** (βαριά μέτρα εξιλασμού, μέτρημα αριθμών, δεισιδαιμονικές προφυλάξεις και περιορισμοί , συλλογή χαρτιών, αλκοολισμός) αφορά σε **αμυντικές** διαδικασίες (ασφάλεια). Πρόκειται, όπως και οι θρησκευτικές πρακτικές, για μέτρα προφύλαξης , άλλως ειπείν για εγγύηση κατά της δυστυχίας από τη θεία τιμωρία.

Ο Freud (1909) παρατήρησε ότι ιδεοληπτικά άτομα, στην ψυχαναγκαστική τους ανάγκη να κρατήσουν τον εαυτόν τους σε αβεβαιότητα και αμφιβολία, επιδεικνύουν έντονη αντιπάθεια για τα **ρολόγια** και χρησιμοποιούν κάθε είδους επινοήσεις για να καταστήσουν αβλαβή τα όργανα αυτά που απομακρύνουν την αμφιβολία. Κατά τον Χαρτοκόλλη (2006) τα ψυχαναγκαστικά άτομα τρέμουν την ιδέα του **χρόνου** την οποία εξομοιώνουν με την ιδέα του θανάτου τόσο του δικού τους όσο και αγαπημένων τους προσώπων καθώς ενδόμυχα εύχονται το θάνατό τους και νοιώθουν ένοχα γι αυτό. Ψυχαναγκαστικές σκέψεις και τελετουργικές πράξεις έχουν τον αμυντικό σκοπό να καταστείλουν την επίγνωση του περάσματος του χρόνου και την ελλοχεύουσα εικόνα του θανάτου. Κατά τον Stekel (1927) οι ψυχαναγκαστικοί ασθενείς δε θέλουν να παραδεχτούν το χρόνο. Ο χρόνος μένει ακίνητος, δεν θέλουν να αισθάνονται το πέρασμα του χρόνου. Η ημέρα είναι τρομερά πλούσια σε λεπτομέρειες από ψυχαναγκαστικές ιδέες και πράξεις, σε αμφιβολίες και φαντασίες

έτσι ώστε να έρχεται και να περνά τόσο γρήγορα όσο το κούνημα ενός μαγικού ραβδιού. Συχνές είναι οι μυθομανείς ιδέες αθανασίας και αγιότητας. Με το να αργούν στα rendez-vous τους ή να μην κρατούν τις προθεσμίες που τους δίνονται προστατεύουν τον εαυτόν τους από την ιδέα του αγχογόνου χρόνου και του ισοδυνάμου της, του θανάτου. Μια ψυχαναγκαστική αντιμετώπιση του χρόνου μπορεί να χρησιμεύει ως άμυνα απέναντι στην ανάδυση κατακλυσμικών ενστικτωδών ενορμήσεων αλλά και απέναντι στον κίνδυνο αποσύνθεσης του Εγώ. Ο Χαρτοκόλλης σημειώνει ότι ο φόβος μήπως χαθεί η αίσθηση του χρόνου αντιπροσωπεύει συμβολικά το φόβο μήπως χαθεί ο κόσμος των αντικειμένων ή του εαυτού ως διακριτές οντότητες, αλλά και το φόβο μήπως επανέλθει το **παρελθόν** της **πρώτης παιδικής ηλικίας** και μαζί μ' αυτό μια κατάσταση απουσίας αμυνών απέναντι στις ενστικτώδεις ενορμήσεις. Γενικότερα οι ψυχαναγκαστικοί ασχολούνται με το χρόνο και τον χρησιμοποιούν σαφώς ως μέσο ελέγχου των άλλων (π.χ. των παιδιών τους ή των συντρόφων τους κ.λ.π.). Ο Abraham (1923) επεσήμανε σχετικά με τους ψυχαναγκαστικούς ασθενείς που παρουσιάζουν έντονα **πρωκτικά** γνωρίσματα ότι η ιδέα του χρόνου συνδέεται με το χρήμα. Κατά τον Fenichel (1945) οι πρωκτικές προσωπικότητες είναι τόσο διαταραγμένες στη στάση τους απέναντι στο χρόνο όσο είναι και στη στάση τους απέναντι στο χρήμα. Σε σχέση με το χρόνο, επίσης, μπορεί να είναι φιλάργυροι ή σπάταλοι ή και τα δύο εναλλάξ. Μπορεί να είναι συνεπείς ή ασυνεπείς. Μερικές φορές μπορεί να είναι ακριβείς ακόμα και σε κλάσματα δευτερολέπτου και άλλες φορές εντελώς αναξιόπιστοι. Κατά τον Jones (1918) οι ψυχαναγκαστικοί εξισώνουν το χρόνο με τα κόπρανα (η έννοια του χρόνου είναι ένα ασυνείδητο ισοδύναμο **εκκρινόμενου** προϊόντος). Υποστηρίζει ότι η ενασχόληση των ασθενών αυτών με το χρόνο, την ακρίβεια και το υπέρμετρο άγχος της παραγωγικότητας ως τις χρονικές προθεσμίες, υποκινείται από έναν πρωκτικό ερωτισμό. Δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία όταν ο χρόνος τους καταναλώνεται χωρίς τη θέλησή τους και επιμένουν με κάθε τρόπο να είναι κύριοι του χρόνου τους. Ο Harnick (όπως αναφέρει ο Schilder, 1942) υποστήριξε ότι ο χρόνος στο ασυνείδητο αντιπροσωπεύει τον ενδοβληθέντα επίφοβο και μισητό πατέρα ο οποίος ταυτίζεται με κοπρώδη ύλη. Παρομοίως ο Meerloo (1948) ισχυρίστηκε ότι οι πρωκτικές προσωπικότητες εξομοιώνουν το χρόνο γενικότερα με τις απαιτήσεις και ειδικότερα με αυτές του πατέρα, με τις απαιτήσεις οποιασδήποτε εξουσίας γενικά. Το να μην είναι στην ώρα τους εκφράζει, κατά συνέπεια, **επιθετικότητα προς τον πατέρα** και το να «σκοτώνεις την ώρα σου» αποκτά τη συμβολική σημασία του να σκοτώνεις αυτό

που βιώνεται ως η τυραννική δύναμη της εξουσίας. Μια ψυχαναγκαστική ασθενής με έντονη στάση προς τον πατέρα έλεγε: «Ο χρόνος είναι ένας αμείληκτος αφέντης, ο χρόνος είναι ανιαρός, το μόνο πράγμα που μπορείς να κάνεις είναι να σκοτώνεις το χρόνο με τον αυνανισμό» (Meerloo, στον Χαρτοκόλλη 2006). Με την ακρίβεια που τους διακρίνει, οι ψυχαναγκαστικοί άνθρωποι καταλήγουν να γίνονται δούλοι του χρόνου, οργανώνοντας τις σωματικές τους λειτουργίες (φαγητό, αφόδευση, συνουσία, ύπνο κ.λ.π) περισσότερο σε σχέση με το χρόνο παρά με τις ενστικτώδεις ανάγκες τους. Αυτοί οι άνθρωποι καταλήγουν να αισθάνονται ένοχοι για πηγαίες ενορμήσεις και ενέργειες. Είναι συνεχώς ενήμεροι για την ύπαρξη του χρόνου τον οποίον προσπαθούν να προγραμματίσουν σχολαστικά σαν άμυνα απέναντι στο φόβο μήπως οι επιθετικές επιθυμίες προς τον πατέρα τον οποίο συμβολίζει ο χρόνος, γίνουν επικίνδυνες, τον σκοτώσουν ή προκαλέσουν την εκδίκησή του. Ο Lewin (1950) παρομοίως υπέθεσε ότι οι νευρωτικοί αλλά και οι φυσιολογικοί άνθρωποι καταλήγουν να ταυτίζουν το χρόνο με τον πατέρα, καθώς ο χρόνος καθίσταται μια μεταφορά για τον πατέρα, την αρχή της πραγματικότητας και την ενήλικη προσδοκία να αποποιηθούν τις παιδικές απολαύσεις χάριν της προσαρμογής στην πραγματικότητα. Και, στο βαθμό που η μητέρα αντιπροσωπεύει την αρχή της ευχαρίστησης και την αχρονικότητα, ο χρόνος ως πατέρας είναι ο εισβολέας στην άχρονη σχέση με τη μητέρα. (Χαρτοκόλλης 2006). Ο Meerloo (1948) υποστηρίζει ότι αν δεν προσκολληθεί ο ασθενής στο χρόνο και το ρολόι, ο απωθημένος φόβος και η επιθετικότητα απελευθερώνονται. Είναι αλήθεια ότι καθώς κολλάει στο ρολόι ο ασθενής παλεύει ενάντια στην ελεύθερη δημιουργία γιατί όταν βρίσκεται σε πλήρη δημιουργία δεν έχει επίγνωση του χρόνου. Σύμφωνα με τον Harnik όπως αναφέρεται από τον Meerloo (1948), για ορισμένους νευρωτικούς η αργοπορία προκαλεί αυτοερωτική ένταση. Συγγραφείς και καλλιτέχνες έχουν συνήθως την τάση να καθυστερούν τις δημιουργικές τους δραστηριότητες, έχοντας απόλυτη επίγνωση του περάσματος του χρόνου, τον οποίον βιώνουν με απολαυστική ένταση και μια αίσθηση παντοδυναμίας.

Σε πιο καλοήθειες περιπτώσεις, η εμμονή του ψυχαναγκαστικού με το χρόνο ενδέχεται να αντιπροσωπεύει τη χαμένη καλή μητέρα της παιδικής ηλικίας π.χ. η περίπτωση ενός ψυχαναγκαστικού ασθενούς που παραπονιόταν ότι ο χρόνος ήταν περιορισμένος, ότι δε μπορούσε ποτέ να τελειώσει τίποτα, πως δεν είχε ποτέ αρκετό χρόνο, πράγμα που του έφερνε στο νου πόσο διαφορετικά ήταν τα πράγματα στην

παιδική ηλικία, ότι τότε μπορούσε να ολοκληρώσει ένα παιχνίδι και να πάει σπίτι όπου η μητέρα τον περίμενε για να του προσφέρει φαγητό και στοργική φροντίδα: ο χρόνος τότε ήταν απεριόριστος. Στην περίπτωση ενός οριακού ασθενούς (Obendorf 1941) με «καταναγκαστική» εκδραμάτιση και «τυφλά» ξεσπάσματα «συγκεχυμένης οργής» η προσκόλληση στην έννοια του χρόνου είχε να κάνει με την υποταγή κατά την παιδική του ηλικία στις επιδιώξεις της μητέρας του. Ο χρόνος, όπως η μητέρα του κάποτε, είχε γίνει ένας αυταρχικός αφέντης που καταδυνάστευε τη ζωή του.

Ο Χαρτοκόλλης γράφει ότι ο χρόνος είναι ένα σύμβολο της ζωής. Όσοι πλήττουν είναι γιατί **κλέβουν** χρόνο από αυτόν που θα έδιναν στους άλλους: το να παραχωρείς χρόνο σε κάποιον σημαίνει ότι αγαπάς. Το να προσφέρεις τον ίδιο σου το χρόνο και την προσοχή σου σημαίνει ότι δίνεις. Άνθρωποι που «ποτέ δεν έχουν χρόνο» και κρύβονται πίσω από τα καθήκοντά τους, δεν αγαπούν.

Υπάρχουν αναλογίες ομοιότητες μεταξύ των ψυχαναγκαστικών πράξεων και των θρησκευτικών πρακτικών. Η ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση είναι το παθολογικό προσόμοιο, το αντίστοιχο της θρησκευτικής διαδικασίας. Η νεύρωση είναι η ατομική μας θρησκευτικότητα ενώ η θρησκεία είναι η οικουμενική ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση (Freud). Είναι σχεδόν αδύνατο σε μια οργανωμένη ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση να μην απαντώνται θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Η συμπτωματολογία των ιδεοψυχαναγκαστικών είναι γεμάτη από μαγικές δεισιδαιμονίες όπως χρησμοί», θυσίες. Οι ασθενείς αυτοί συμβουλεύονται «ιέρειες» (μέντιουμ, μελλοντολόγους κ.λ.π.), βάζουν «στοιχήματα» με τον Θεό, φοβούνται τις κουβέντες και την αρνητική επίδραση εις βάρος τους (κατάρες, γλωσσοφαγιά, «μάτι», μάγια...). Συμπεριφέρονται σα να πιστεύουν σε φαντάσματα και δαίμονες μολονότι είναι ταυτόχρονα έξυπνοι άνθρωποι. Ζητώντας συμβουλές από «μάγους» είναι σαν να αιτούνται την άδεια (από τον Θεό) ή τη συγχώρεση για κάτι μάλλον απαγορευμένο ή σα να ρίχνουν την ευθύνη στον Θεό για πράξεις τους οι ποίες τους γεμίζουν τύψεις. Κατανοούμε έτσι το γεγονός ότι σε παλαιότερες εποχές υπήρχε σύγχυση στη διαφορική διάγνωση ιδεοψυχαναγκαστικών και μελαγχολικών: στη μελαγχολία η αυτομομφή είναι το προεξάρχον σύμπτωμα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι σε ορισμένες παραδοσιακές κοινωνίες όπου παρατηρούνται συλλογικά τελετουργικά απέναντι σε ότι δεν εναπόκειται στον ανθρώπινο έλεγχο (π.χ

εξευμενισμός του «κακού πνεύματος» των καιρικών συνθηκών), ελαχιστοποιούνται στο ατομικό επίπεδο οι ιδεοψυχαναγκαστικές οργανώσεις, εφόσον σε αυτές τις περιπτώσεις το άτομο δεν χρειάζεται ένα αμυντικό modus κατά του άγχους καθώς αυτό του προσφέρεται μέσα από τη συλλογικότητα της κοινότητας (ήθη, έθιμα, αποτρεπτικές τελετές...).

Όταν το μικρό παιδί, υπό την επήρεια της αρχής της πραγματικότητας, οφείλει να εγκαταλείψει την πίστη στην παντοδυναμία του, τότε πιστεύει ότι οι ενήλικες γύρω του, οι «μεγάλοι», είναι παντοδύναμοι (προβολή της μεγαλομανίας του). Όταν μεγαλώσει, την παντοδυναμία του την οποία είχε προβάλει στους ενήλικες, τη **μεταθέτει** στον Θεό και είναι ακριβώς αυτή η παντοδύναμη φιγούρα η οποία γίνεται το επίκεντρο των αμφιθυμικών συναισθημάτων του ιδεοψυχαναγκαστικού : θέλει να σκοτώσει τον «πατέρα». Γίνονται έτσι κατανοητές οι έμμονες συγκρούσεις στους θρησκευτικά ευλαβείς ανθρώπους (ψυχαναγκαστικοί) ανάμεσα στην πίστη και σε παρορμήσεις βλασφημίας.

Στην ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση προεξάρχει ένα Υπερεγώ εν είδει αυστηρού και άκαμπτου δικαστή. Εδώ το Εγώ υποχρεούται να αντισταθεί στις καταστροφικές ώσεις του Εκείνου οργανώνοντας, αμυντικά, **εξ αντιδράσεως σχηματισμούς** (σχολαστικότητα, υπερβολική καθαριότητα, τύψεις). Προκύπτει μια αληθινή «κόλαση» για τον ασθενή. Θα λέγαμε ότι η ψυχαναγκαστική νεύρωση είναι το κλασικό μοντέλο πάνω στο οποίο λειτουργεί ο ψυχισμός μας. Η νεύρωση αυτή συμπυκνώνει μία από τις πλέον συγκρουσιακές πρωτογενείς (παιδικές) αντικειμενοτρόπες σχέσεις, εκείνη που μας ενώνει με τον πατέρα (σκληρό και άκαμπτο Υπερεγώ).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ η υστερία περιγράφηκε κλινικά και αιτιολογικά περίπου 2000 χρόνια προ Χριστού από αιγυπτίους γιατρούς, αντίθετα δεν βρίσκουμε κανένα ίχνος περιγραφής της ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης στα ιατρικά, φιλολογικά, θρησκευτικά κείμενα πριν την έλευση του ιουδαϊσμού και του χριστιανισμού. Αμφότερες οι θρησκείες είναι πατριαρχικές και μονοθεϊστικές στο μέτρο που βασίζονται στην πίστη σε ένα **Θεό / πατέρα** και μία θρησκευτική ζωή σύμφωνη προς τα ιερά τους βιβλία, τον νόμο και τις παραδόσεις. Στον «πατροκεντρικό» κόσμο του

ιουδαϊσμού και του χριστιανισμού η απαγόρευση της αιμομιξίας (taboo) νομοθετείται από τον πατέρα. Έτσι προκύπτει η αμφιθυμία της αγάπης και του μίσους στη σχέση με αυτόν. Τω όντι, οι δύο θρησκείες βασίζονται στην αγάπη για τον πατέρα θεό και στην απώθηση των εχθρικών ιδεών και συναισθημάτων για αυτόν, (οργή εναντίον του επειδή εκείνος απαγορεύει την αιμομιξία). Το παραπάνω δίπολο συνιστά την συγκινησιακή κατάσταση της **αμφιθυμίας**. Γίνεται έτσι κατανοητή η απέχθεια του ψυχαναγκαστικού σε κάθε έκφραση εξουσίας, μολονότι φαινομενικά είναι οπαδός της τάξης. Ο Freud χαρακτηρίζει την ιστορία του Οιδίποδα σαν μια περίπτωση ιδεοψυχαναγκαστικής νεύρωσης: αγάπη και μίσος μαζί, ταυτόχρονα, για τον Πατέρα. Έτσι η ιδεοψυχαναγκαστική νεύρωση φέρνει στο προσκήνιο την ουσία της οιδιπόδειας σχέσης. Από τη στιγμή της εμφάνισης των δύο θρησκείων αρχίζουν να πληθαίνουν τα κείμενα προς εξαγνισμό όσων πράξεων και ιδεών δεν συμμορφώνονται με την ανωτέρα βούληση. Έτσι η «κόλαση» του ιδεοψυχαναγκαστικού δεν είναι τίποτε άλλο παρά η παθολογική εκδοχή της θεμελιώδους πατριαρχικής νομοθεσίας του ιουδαιοχριστιανισμού, για τον οποίο ο Freud επισημαίνει τόσο τις αδυναμίες όσο και τις αρετές. Πράγματι, ο Freud συνδέει την πρόοδο της επιστήμης και της διάνοιας με την έλευση της πατριαρχικής δικαιοδοσίας. Στην δυτική κοινωνία του 20ου και 21ου αιώνα έχουν σημειωθεί πάσης φύσεως απόπειρες παρέκκλισης από την πατριαρχική εξουσία. Έτσι ο **φροϋδισμός** ως επιστήμη, προϊόν μιας πατριαρχικής θρησκείας και κοινωνίας, μπορεί να χρησιμεύει ως προμαχώνας ενάντια στις διάφορες απόπειρες κατάργησης και κατάλυσης της οικογένειας.

Βιβλιογραφία

- Akhtar S. (2009). *Comprehensive Dictionary of Psychoanalysis*. Karnac, London
- Chemana R, Vandermersch B: «*Dictionnaire de la Psychanalyse*», Larousse, Paris 1995 .
- Chemana R, Vandermersch B (1995). *Dictionnaire de la Psychanalyse*. Larousse, Paris.
- Freud S. (1955). “From the history of an infantile neurosis” S.E. vol. 21, The Hogarth Press, London.
- Freud S. (1961). *Dostoevsky and Parricide*. S.E. vol. 21, The Hogarth Press, London.
- De Mijola A. (2002). *Dictionnaire de la Psychanalyse*. Calmann –Levy.

- H-Ey, Bernard P. , Brisset Ch. (1989). Manuel de Psychiatrie. Masson, Paris.
- Fenichel O. (1982). The psychoanalytic Theory of Neurosis. Rutledge and Kegan Paul, London .
- Greenson R. (1994). The technique and practice of psychoanalysis. The Hogarth Press, London .
- Kaufmann P. (1998). L'apport Freudien. Larousse, Paris.
- Kernberg O. (1995). Love relations. Normality and pathology , Yale university press, New Haven and London.
- Kernberg O. (1984). Severe Personality disorders. Yale University Press.
- Laplanche J., -Pontalis B. (1967). Vocabulaire de la Psychanalyse. PUF, Paris.
- Michel A. (2001). Dictionnaire de la Psychanalyse. Encyclopedia Universalis, Paris.
- Μπακιρτζόγλου Σ. (2003 έως σήμερα). Σημειώσεις ψυχαναλυτικής θεωρίας και πρακτικής. Πρόγραμμα Εκπαιδευτικών Σεμιναρίων Ψυχανάλυσης «Επέκεινα-Ψυχαναλυτική Πράξη», Αθήνα.
- Pieron H. (1981). Vocabulaire de la Psychologie. PUF., Paris.
- Porot A. (1986). Manuel Alphabetique de Psychiatrie. PUF, Paris.
- Reich W. (1991). Character analysis. Noonday, New York .
- Roudinesco E., Plon M. (1997). Dictionnaire de la Psychanalyse. Fayard, Paris.
- Rycroft Ch. (1972).Acritical dictionary of psychoanalysis. Penguin, London.
- Χαρτοκόλλης Π. (2006).Χρόνος και αχρονικότητα. Καστανιώτη, Αθήνα